

УДК 37.091.4Сухомлинський:[37.015.31:027.8]

Л. Д. Березівська,

доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент НАПН України, директор
(Державна науково-педагогічна бібліотека України імені В. О. Сухомлинського, м. Київ)

lberezivska@ukr.net

ORCID: 0000-0002-5068-5234

ШКІЛЬНА БІБЛІОТЕКА ЯК ЦЕНТР РОЗВИТКУ ДИТИНИ У ТВОРЧІЙ СПАДЩИНІ В. О. СУХОМЛИНСЬКОГО

У статті розкрито ідеї видатного українського педагога В. О. Сухомлинського щодо ролі шкільної бібліотеки як складника освітнього процесу в розвитку дитини. Актуальною є ідея про шкільну бібліотеку як засіб виховання й центр розвитку дитини, об'єднаний осередок школи, сім'ї, дитини довкола книжки, читання.

Ключові слова: шкільна бібліотека, освітній процес, розвиток дитини, В. О. Сухомлинський.

Постановка проблеми. Нині під час реформування шкільної освіти, розбудови нової української школи в руслі інформаційного суспільства набуває актуальності проблема ролі шкільної бібліотеки як структурної частини загальноосвітнього навчального закладу в освітньому процесі, розвитку дитини. Відповідно до чинного законодавства бібліотека – це інформаційний, культурний, освітній заклад (установа, організація) або структурний підрозділ, що має упорядкований фонд документів, доступ до інших джерел інформації й головним завданням якого є забезпечення інформаційних, науково-дослідних, освітніх, культурних та інших потреб користувачів [1]. Беззаперечними користувачами шкільної бібліотеки в умовах її змагальності з іншими засобами інформації є учні різних вікових категорій. Як оновити форми, методи роботи шкільних бібліотек, щоб вони й надалі відігравали ключову роль у розвитку дитини? Із огляду на це актуальним є погляд у минуле, осмислення досвіду славнозвісної Павлиської середньої школи як своєрідного осередку гуманізму, дитиноцентризму в умовах авторитарного суспільства, ідей її очільника – видатного українського педагога В. О. Сухомлинського.

Аналіз основних досліджень і публікацій із зазначеної проблеми. Історіографічний огляд свідчить, що до науково-педагогічної та літературної спадщини В. О. Сухомлинського як до невичерпного джерела з різних проблем освіти, педагогіки систематично звертаються українські вчені (М. Я. Антоненко, Л. Д. Березівська, І. Д. Бех, Н. М. Бібік, Н. П. Дічек, Н. А. Калініченко, О. Б. Петренко, Г. П. Пустовіт, О. Я. Савченко, О. В. Сухомлинська, В. Л. Федяєва та ін.), осмислюючи міркування педагога, зважаючи на нинішні особливості розвитку педагогічної науки, потреби освітньої практики. Проблему, що стосується поглядів Василя Олександровича на виховання любові до книжки, читання, ми неодноразово порушували у своїх працях, побіжно торкаючись важливості шкільних книгозбірень у соціокультурному просторі, освітньому процесі [2; 3]. **Мета нашої статті** – на основі аналізу педагогічних праць В. О. Сухомлинського розкрити його ідеї стосовно ролі шкільних бібліотек як складника освітнього процесу в розвитку дитини.

Виклад основного матеріалу з обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Невід'ємною й традиційною структурною частиною школи є бібліотека. Василь Олександрович вважав книгозбірню передусім надзвичайно важливим засобом виховання дітей і молоді. Він писав: "Як тільки збудували школу, як тільки почалося тонке доторкання думки і серця педагога до серця дитини, а з цього, власне, і починається школа, – на полицю *шкільної бібліотеки* нехай стане книжка, яка зберігатиметься вічно. Це незвичайна бібліотека, в якій книжки видаються для читання. Це, в широкому розумінні, сховище духовної культури народу" [4: 338].

Шкільну бібліотеку педагог називав *Вічною Бібліотекою*, вкладаючи в зміст цього поняття глибинний смисл і надаючи при цьому великого значення підходам до її формування. До Вічної Бібліотеки під час Свята Книги символічно й урочисто передавалися одне чи кілька нещодавно надрукованих видань, які "стоятимуть вічно". Василь Олександрович вбачав у книжці символ наступності поколінь: "Ось букварі, за якими вчилися їх діди і прадіди. Ось перші книжки з історії нашої Вітчизни. Ось перші видання творів видатних письменників. Ось книжка, яка ввійшла сьогодні в золотий фонд вітчизняної літератури, а в рік виходу в світ її мало хто знав" [4: 339]. Добір видань до Вічної Бібліотеки ретельно продумувався, бо це "відповідальність перед майбутніми поколіннями", "обличчя школи, її неповторність". Педагог наголошував: "Школу не можна уявити без Вічної Бібліотеки, як народ без імені, без пам'яті, без історії" [4: 339].

Актуальною є думка В. О. Сухомлинського про шкільну бібліотеку як центр духовного життя школи. Він писав, що "тут (у бібліотеці. – Л. Б.) задовольняється багато дитячих інтересів, тут нерідко загорається вогник, що пробуджує мрію" [5: 65]. Важливо, що при бібліотеці Павлиської середньої школи функціонувало кілька гуртків книголюбів, де діти читали книжки, опрацьовували й ремонтували їх.

Шкільна бібліотека була засобом виховної роботи, зокрема з тими учнями, яким через різні сімейні обставини загрожувала порожнеча духовного життя [5: 65].

У шкільній бібліотеці Павлівської середньої школи зберігалися книжки, з якими діти ознайомлювалися в кімнатах для читання, у кабінеті мови та літератури. Цікаво, що в усіх чотирьох шкільних приміщеннях, де проводилися навчальні заняття, діяли кімнати для читання – куточки постійного інтелектуального, морального, естетичного розвитку дитини. Книжки добиралися відповідно до навчальної програми. У бібліотечному гуртку вели журнал прочитаних книжок зі списком учнів і розміщеними по вертикалі назвами книжок, що мав прочитати кожний школяр. Після прочитання книжки учень робив про це позначку [5: 108]. В окремих шафах зберігалася збірка "Безсмертні твори світової літератури", що була обов'язковою для прочитання. Як повідомляв Василь Олександрович, проблему щодо учнів, які читали мало книжок із цього списку, обговорювали на педагогічній раді. Для старшокласників наукову літературу в книгозбірні добирали за предметами.

Особливе місце в шкільній бібліотеці посідала *Дитяча бібліотека*, яка складалася з чотирьох відділів. Перший відділ розраховувався на чотири роки навчання в початковій школі. Він містив оповідання, що мають найбільшу цінність для морального, розумового й естетичного виховання дітей. Твори діти читали під керівництвом учителя й на уроках, і в позакласний час. "Цей відділ нашої бібліотечки можна порівняти з фонотекою музичних творів, призначених для колективного слухання", – писав Василь Олександрович [6: 333]. Другий відділ охоплював казки, вірші, байки для позакласного читання за вибором дитини. Третій – давньогрецьку міфологію, яка відіграє велику роль в інтелектуальному й естетичному вихованні дітей, "пробуджує уяву, розвиває розум, виховує інтерес до далекого минулого" [6: 333–334]. Дитяча бібліотека була основою навчання виразного читання, пізнання світу, школою емоційно-морального виховання учнів.

У ході багатогранної роботи в Павлівській середній школі сформувалася *"Бібліотечка дитинства"*. Це 250 книжок високої художньої й пізнавальної цінності, що їх діти перечитували під час навчання в початкових класах. Поважне місце серед літератури в цій бібліотечці займали видання про людей, які можуть бути прикладом для наслідування. Такий підхід є глибоким доречним з огляду на те, що "справжнє виховання починається там, де є самовиховання", а "самовиховання починається з захоплення моральним благородством, величчю людини" [7: 432].

В. О. Сухомлинський розглядав шкільну бібліотеку як засіб виховання інтересу й любові до праці, реалізації індивідуального підходу до учнів під час вибору певного виду трудової діяльності. Так, для самостійного позакласного читання в шкільній бібліотеці Павлівської середньої школи добирали літературу згідно з виявленими в школярів нахилами до праці в тій чи іншій галузі: рослинництві, механіці, електротехніці тощо [8: 137].

У процесі багаторічної праці педагог випробував і запропонував створювати в школі, крім бібліотеки, ще й *Куточки Думки*. Так, у кабінеті фізики Павлівської середньої школи в Куточку Думки, а саме: у шафі, зібрано невеличку бібліотечку з книжок та брошур про найновіші проблеми науки та техніки. Метою такої мінібібліотеки було залучення школярів до наукових знань. Цікаво, що Василь Олександрович, знаючи захоплення своїх учнів, сам добирав книжки для такої книгозбірні: "Тут у мене є книжки і для тих, хто ще тільки вирушає в плавання по морю наукових знань, і для випускників, які твердо вирішили вибрати своєю спеціальністю науку чи техніку, працю в лабораторії чи біля складного верстата на промисловому підприємстві" [9: 483]. Із метою збудження інтересу до читання наукових видань, розширення знань поза межами навчальних програм у *кімнаті для читання, шкільній бібліотеці, фізичному кабінеті* вчителі виставляли на *стендах*, різноманітні наукові книжки й брошури, присвячені новинам науки та техніки. Це спонукало учнів під керівництвом учителів до бесід і дискусій щодо різних проблем науки та техніки [5: 242–243].

Непересічне значення у вихованні майбутнього громадянина відіграла *історична бібліотека*, що містилася в Кімнаті Думки. Як зазначав Василь Сухомлинський, кожен підліток пізнавав Батьківщину в процесі самостійного читання [10: 470]. На переконання педагога, незалежно від майбутньої професії учні мають вивчати історію Батьківщини, що сприятиме їхньому патріотичному вихованню. З огляду на це вони мали збирати свої історичні бібліотеки: "Ми піклуємося про те, щоб у кожного підлітка, в кожного юнака й кожної дівчини була своя історична бібліотека – книжки про минуле Вітчизни..." [11: 148].

Педагог аргументував створення *Золотої бібліотеки отроцтва* в Кімнаті Думки як зібрання найцінніших книжок, зокрема найвизначніших творів світової літератури, призначених спеціально для підлітків. Її доцільність він пояснював необхідністю навчати підлітків читати й читаючи пізнавати самих себе, навчати виховуватися книжкою та жити в світі книжок [10: 415]. До книгозбірні добиралася наукова, історична література, а також видання про природу, людину й мистецтво тощо.

В. О. Сухомлинського хвилювала й нині злободенна проблема – "безкнижність" як "найнебезпечніша хвороба багатьох шкіл". Він писав: "Книжок на бібліотечних полицях, може, й багато, але вони як сплячі велетні". Його дивувало, що в школах є різні кабінети, майстерні, але немає кімнати для читання, кімнати

книжки, яка "повинна бути одним з яскравих вогнищ духовного життя юнацтва" [12: 253]. Проблему "безкнижковості духовного життя" школи Василь Олександрович порушував у різних аспектах: відсутність на полицях бібліотек корисної літератури для дітей молодшого шкільного віку; "змагання" книжки з іншими джерелами інформації (кіно, телевізор, магнітофонні записи тощо). Аксіоматичною є думка педагога про те, що шкільна бібліотека має сприяти організації самостійного читання, яке відіграє особливу роль в інтелектуальному, моральному та естетичному розвитку школяра [7: 431].

Нині актуалізується міркування Василя Олександровича про освітнє й виховне завдання школи – сприяти формуванню в учнів потреби в читанні та почуття задоволення ним. На його переконання, ефективною формою реалізації цього завдання є *власні (особисті) бібліотеки* учнів, що передавалися б від покоління до покоління, стали б "фамільною гордістю" [12: 253]. Педагогічний колектив Павлівської середньої школи прагнув, щоб у початковій школі в кожного вихованця була *маленька бібліотечка*, у середній і старшій школі – *солідна бібліотека* зі ста-ста п'ятидесяти книжок. Такі бібліотечки повинні наповнюватися улюбленими виданнями школярів, щоб вони могли їх перечитувати. Важливо, що в усіх без винятку учнів Павлівської середньої школи були особисті бібліотечки [13: 392].

Провідну роль у формуванні таких бібліотечок, як і власне любові до книги, читання, має відігравати вчитель: "Вести кожного учня у світ книжок, виховати любов до книжки, зробити книжку провідною зіркою в інтелектуальному житті – це залежить від учителя, від того, яке місце в його житті займає книжка" [9: 491]. Василь Олександрович формував у вихованців любов до книжки в ході ознайомлення зі своєю бібліотекою. Він писав: "Із захоплення моїми книжками у дитини пробуджується бажання мати свою бібліотеку" [14: 549]. Педагог радив розвивати в учнів захоплення збирати книжки для створення власної бібліотеки, а вчителів закликав мати в шкільній чи особистій бібліотечці видання, які розвивають у школярів знання програмного матеріалу. Із метою поглиблення елементарних шкільних знань учні під керівництвом учителя повинні читати наукову або науково-популярну літературу, що сприятиме розумовому розвитку дитини [9: 474].

Великого значення педагог надавав проблемі формування *сімейної бібліотеки*. Як він описував, подаровані батьками дітям книжки під час Свята Книги перед початком навчального року ставали складниками сімейної бібліотеки [4: 339]. Переконалим є наведений Василем Олександровичем приклад із власних учительських спостережень. Ознайомившись із життям 460 родин, де виховувалися підлітки, які вчинили правопорушення й злочин, він з'ясував, що в жодній із них не було хоча б маленької сімейної бібліотеки [10: 289]. У руслі аргументування ідеї про залежність розумового розвитку дитини від культури сім'ї вчений наголошував на важливості сімейної бібліотеки [15: 474]. Як зазначав директор Павлівської середньої школи, учительському колективу вдалося досягти створення в кожній учнівській родині бібліотеки художньої літератури [15: 489].

Магістральною є думка вченого про необхідність улаштування *особистої бібліотеки вчителя*. В. О. Сухомлинський мав свою бібліотеку, до якої добирав лише те, що становило значну художню цінність. Бесіди з її читачами приносили йому радість, бо, як він описував, розширювали його педагогічний кругозір [5: 45–46]. "Моя особиста бібліотека – це мої мудрі вчителі, до яких я приходжу щоденно порадитися: де істина? Як її пізнати? Як перекласти з душі й серця старших поколінь у душу й серце підрастаючого покоління моральні багатства, створені, нагромаджені, здобуті людством? Мої книжки – це мої вчителі життя, до яких я щодня звертаюся із запитанням: як жити? Як бути взірцем для моїх вихованців? Як донести до їхніх сердець сяйво ідеалу?" – такий філософський зміст укладав Василь Олександрович у значення особистої бібліотеки [9: 509].

Педагог радив молодому вчителю щомісяця купувати книжки з проблем науки, яку він викладав, а також літературу про життя й боротьбу людей, які можуть стати прикладом для молоді; "про душу людини – особливо дитини, підлітка, юнака, дівчини (книжки з психології)". При цьому наводив різні аргументи. Учитель має постійно поповнювати наукові знання, щоб бачити розумову працю учнів. Водночас він є і "вихователем, учителем життя, наставником дітей та юнацтва", котрому "треба бути знавцем душі людини, яка формується". "Кожна прочитана вами книжка має якимось увійти у вашу майстерню виховання як новий тонкий інструмент", – актуально й нині звучить звернення Василя Олександровича до тогочасних молодих учителів [9: 510]. Шкільна бібліотека й власні бібліотеки вчителів Павлівської середньої школи були джерелом самоосвіти педагогічного колективу. "Справжній педагог – книголюб: таке золоте правило життя колективу, що стало традицією", – стверджував Павлівський директор [5: 53].

В особистій бібліотечці вчителя має бути й художня література для здійснення індивідуального підходу до кожного з вихованців: "Не забувайте, що художній твір, прочитаний вашим вихованцем і сприйнятий його допитливим розумом і вразливим серцем, може стати тією краплею, якої часто не вистачає вихователю для того, щоб шалька терезів схилилася в потрібний вам бік" [9: 510]. На переконання Василя Олександровича, під час комплектування *виховної бібліотеки* для кожного вихованця потрібно індивідуально добирати книжки, що мають учити жити. Досвідчений педагог

розглядав бібліотеку вчителя як джерело думки, моральної енергії, творчості, його духовного багатства [14: 594], [16: 566], [12: 239–255].

Павлиського директора хвилювали, як він писав, і "суто бібліотечні питання": відображення уроку в роботі шкільної бібліотеки; знання шкільного бібліотекаря про зміст навчально-виховного процесу на уроках; читання позакласної літератури [15: 601]. Як бачимо, Василь Олександрович на основі багаторічного вчительського досвіду дійшов думки щодо важливості знання бібліотечними працівниками змісту освіти, навчальних програм, особливостей навчання й виховання школярів, що уможливило якісне інформаційне забезпечення навчально-виховного процесу.

Висновки та перспективи подальшого дослідження проблеми. Отже, аналіз праць В. О. Сухомлинського дає підстави стверджувати, що педагог розглядав шкільну бібліотеку не лише як книгозбірню, а передусім як важливий засіб виховання та інформаційного забезпечення навчання дитини, її розвитку. На його думку, шкільна бібліотека в різних варіаціях (шкільна, дитинства, отроцтва, історична, технічна тощо – визначені В. О. Сухомлинським типи шкільних книгозбірень. – Л. Б.) – є центром духовного життя й джерелом духовного багатства дитини; обличчям та авторитетом школи. Це засіб виховання й розвитку (духовного, морального, громадянського, патріотичного, розумового, естетичного, трудового) школярів через різні форми роботи (Кімната Думки, гуртки, свята, читання позакласної літератури тощо). Квінтесенцією педагогіки вченого є його погляд на бібліотеку як об'єднувачий осередок школи, сім'ї, дитини довкола книжки, читання, що нині актуалізується в освітньому просторі. Василь Олександрович вивів проблеми читання, шкільної бібліотеки за межі школи й довів, що книгозбірня – це засіб сімейного виховання (особиста бібліотека учня, сімейна бібліотека). Водночас особиста бібліотека вчителя – це, з одного боку, засіб його самоосвіти, джерело думки та творчості, а з другого – дієвий засіб виховання учнів. Варті уваги обґрунтовані педагогом підходи до комплектування й методів роботи шкільних бібліотек різних типів: взаємодія вчителя й бібліотекаря; охоплення учнів усіх вікових категорій; відповідність навчальній програмі та змісту шкільної освіти; добір книжок виховного й науково-пізнавального характеру; індивідуальний підхід до учнів тощо. Прогностичною є ідея Василя Олександровича про шкільну книгозбірню як носія наступності поколінь, вічних моральних цінностей. Розвиваючи цю думку, зазначимо, що педагог у свій час написав оповідання й казки для дітей із глибоким виховним змістом, які увійшли до скарбниці українських і зарубіжних шкільних бібліотек. Зазначені твори В. О. Сухомлинського й нині широко використовують в освітньому процесі. Надалі ці аспекти можуть стати окремими питаннями дослідницьких пошуків.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Про бібліотеки і бібліотечну справу [Електронний ресурс] : Закон України від 27 січ. 1995 р. № 32/95-ВР : [станом на 28.01.2016 р.] // Законодавство України / Верхов. Рада України. – Текст дані. – Київ, 2016. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/32/95-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 23.06.17). – Назва з екрана.
2. Березівська Л. Д. Василь Сухомлинський про джерела формування в школярів патріотичних почуттів / Лариса Березівська // Рідна школа. – 2016. – № 7. – С. 10–15.
3. Березівська Л. Д. В. О. Сухомлинський про читання як засіб формування культури духовних потреб дитини / Л. Д. Березівська // Педагогічний альманах : [зб. наук. пр.] / Херсон. акад. неперерв. освіти. – Херсон, 2015. – Вип. 26. – С. 10–16.
4. Сухомлинський В. О. Як виховати справжню людину / В. О. Сухомлинський // Вибр. твори : в 5 т. / В. О. Сухомлинський. – Київ, 1976. – Т. 2. – С. 149–416.
5. Сухомлинський В. О. Павлиська середня школа / В. О. Сухомлинський // Вибр. твори : в 5 т. / В. О. Сухомлинський. – Київ, 1977. – Т. 4. – С. 7–390.
6. Сухомлинський В. О. Серце віддаю дітям / Василь Сухомлинський. – [Харків : Акта, 2012]. – 538 с.
7. Сухомлинський В. О. Вчити вчитися / В. О. Сухомлинський // Вибр. твори : в 5 т. / В. О. Сухомлинський. – Київ, 1977. – Т. 5. – С. 426–436.
8. Сухомлинський В. О. Розвиток індивідуальних здібностей і нахилів учнів / В. О. Сухомлинський // Вибр. твори : в 5 т. / В. О. Сухомлинський. – Київ, 1977. – Т. 5. – С. 122–145.
9. Сухомлинський В. О. Сто порад учителеві / В. О. Сухомлинський // Вибр. твори : в 5 т. / В. О. Сухомлинський. – Київ, 1976. – Т. 2. – С. 417–654.
10. Сухомлинський В. О. Народження громадянина / В. О. Сухомлинський // Вибр. твори : в 5 т. / В. О. Сухомлинський. – Київ, 1977. – Т. 3. – С. 583–582.
11. Сухомлинський В. О. Проблеми виховання всебічно розвиненої особистості / В. О. Сухомлинський // Вибр. твори : в 5 т. / В. О. Сухомлинський. – Київ, 1976. – Т. 1. – С. 55–208.
12. Сухомлинський В. О. Народний учитель / В. О. Сухомлинський // Вибр. твори : в 5 т. / В. О. Сухомлинський. – Київ, 1977. – Т. 5. – С. 239–255.
13. Сухомлинський В. О. Духовний світ школяра / В. О. Сухомлинський // Вибр. твори : в 5 т. / В. О. Сухомлинський. – Київ, 1976. – Т. 1. – С. 209–400.
14. Сухомлинський В. О. Методика виховання колективу / В. О. Сухомлинський // Вибр. твори : в 5 т. / В. О. Сухомлинський. – Київ, 1976. – Т. 1. – С. 403–637.
15. Сухомлинський В. О. Розмова з молодим директором / В. О. Сухомлинський // Вибр. твори : в 5 т. / В. О. Сухомлинський. – Київ, 1977. – Т. 4. – С. 391–626.

16. Сухомлинський В. О. Біля чистого джерела / В. О. Сухомлинський // Вибр. твори : в 5 т. / В. О. Сухомлинський. – Київ, 1977. – Т. 5. – С. 562–568.

REFERENCES (TRASLATED & TRANSLITERATED)

1. Pro biblioteku i bibliotечnu spravu [On Libraries and Library Science] [Elektronnyi resurs] : Zakon Ukrainy vid 27 sich. 1995 r. № 32/95-VR [The Law of Ukraine No 32/95-VR dated 27 January 1995] : [stanom na 28.01.2016 r.] // Zakonodavstvo Ukrainy / Verkhov. Rada Ukrainy [Legislation of Ukraine / The Verkhovna Rada of Ukraine]. – Tekst. dani. – Kyiv, 2016. – Rezhym dostupu : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/32/95-%D0%B2%D1%80> (data zvernennia: 23.06.17). – Nazva z ekrana.
2. Berezivska L. D. Vasyl' Sukhomlynskyi pro dzherela formuvannia v shkoliariv patriotychnykh pochuttiv [Sukhomlynskyi's Ideas about Sources of Formation of Pupils' Patriotic Feelings] / Larysa Berezivska // Ridna shkola [Native School] – 2016. – № 7. – S. 10–15.
3. Berezivska L. D. V. O. Sukhomlynskyi pro chytannia yak zasib formuvannia kul'tury dukhovnykh potreb dytyny [V. O. Sukhomlynskyi's Ideas about Reading as a Means for the Development of Culture of the Child's Spiritual Needs] / L. D. Berezivska // Pedahohichniy almanakh [Pedagogical Almanac] : [zb. nauk. pr.] / Kherson. akad. nepererv. osvity. – Kherson, 2015. – Vyp. 26. – S. 10–16.
4. Sukhomlynskyi V. O. Yak vykhovaty spravzhniu liudynu [How to Bring up a True Person] / V. O. Sukhomlynskyi // Vybr. tvory [Selected Works] : v 5 t. / V. O. Sukhomlynskyi. – Kyiv, 1976. – Т. 2. – S. 149–416.
5. Sukhomlynskyi V. O. Pavlyshka serednia shkola [Pavlysh Secondary School] / V. O. Sukhomlynskyi // Vybr. tvory : [Selected Works] : v 5 t. / V. O. Sukhomlynskyi. – Kyiv, 1977. – Т. 4. – S. 7–390.
6. Sukhomlynskyi V. O. Sertse viddaiu ditiam [I Give my Heart to Children] / Vasyl' Sukhomlynskyi. – [Kharkiv : Akta, 2012]. – 538 s.
7. Sukhomlynskyi V. O. Vchyty vchytysia [To Teach how to Study] / V. O. Sukhomlynskyi // Vybr. tvory [Selected Works] / V. O. Sukhomlynskyi. – Kyiv, 1977. – Т. 5. – С. 426–436.
8. Sukhomlynskyi V. O. Rozvytok individualnykh zdibnostei i nakhyliv uchniv [Development of Pupils' Individual Abilities and Aptitudes] / V. O. Sukhomlynskyi // Vybr. tvory [Selected Works] : v 5 t. / V. O. Sukhomlynskyi. – Kyiv, 1977. – Т. 5. – С. 122–145.
9. Sukhomlynskyi V. O. Sto porad uchytelvi [One Hundred Pieces of Advice for Teachers] / V. O. Sukhomlynskyi // Vybr. Tvory [Selected works] : v 5 t. / V. O. Sukhomlynskyi. – Kyiv, 1976. – Т. 2. – S. 417–654.
10. Sukhomlynskyi V. O. Narodzhennia hromadianyna [Birth of a Citizen] / V. O. Sukhomlynskyi // Vybr. tvory [Selected Works] : v 5 t. / V. O. Sukhomlynskyi. – Kyiv, 1977. – Т. 3. – S. 583–582.
11. Sukhomlynskyi V. O. Problemy vykhovannia vsebichno rozvynenoj osobystosti [The Problems of Educating an Intellectual Person] / V. O. Sukhomlynskyi // Vybr. tvory [Selected Works] : v 5 t. / V. O. Sukhomlynskyi. – Kyiv, 1976. – Т. 1. – S. 55–208.
12. Sukhomlynskyi V. O. Narodnyi uchytel' [Public Teacher] / V. O. Sukhomlynskyi // Vybr. tvory [Selected Works] : v 5 t. / V. O. Sukhomlynskyi. – Kyiv, 1977. – Т. 5. – S. 239–255.
13. Sukhomlynskyi V. O. Dukhovnyi svit shkoliara [Spiritual World of a Pupil] / V. O. Sukhomlynskyi // Vybr. tvory [Selected Works] : v 5 t. / V. O. Sukhomlynskyi. – Kyiv, 1976. – Т. 1. – S. 209–400.
14. Sukhomlynskyi V. O. Metodyka vykhovannia kolektyvu [Methods of Teaching Community] / V. O. Sukhomlynskyi // Vybr. tvory [Selected works] : v 5 t. / V. O. Sukhomlynskyi. – Kyiv, 1976. – Т. 1. – S. 403–637.
15. Sukhomlynskyi V. O. Rozмова z molodym dyrektorom [Conversation with a Young School Head] / V. O. Sukhomlynskyi // Vybr. tvory [Selected Works] : v 5 t. / V. O. Sukhomlynskyi. – Kyiv, 1977. – Т. 4. – S. 391–626.
16. Sukhomlynskyi V. O. Bilia chystoho dzherela [Near a Clear Spring] / V. O. Sukhomlynskyi // Vybr. tvory [Selected Works] : v 5 t. / V. O. Sukhomlynskyi. – Kyiv, 1977. – Т. 5. – С. 562–568.

Березовская Л. Д. Школьная библиотека как центр развития ребенка в творческом наследии В. А. Сухомлинского.

В статье раскрыты идеи выдающегося украинского педагога В. А. Сухомлинского о роли школьной библиотеки как составляющей образовательного процесса в развитии ребенка. Актуализируется идея о школьной библиотеке как средстве воспитания и центре развития ребенка, объединительном центре школы, семьи, ребенка вокруг книги, чтения.

Ключевые слова: *школьная библиотека, образовательный процесс, развитие ребенка, В. А. Сухомлинский.*

Berezivska L. D. School Library as a Child Development Center in V. O. Sukhomlynsky's Creative Oeuvre.

Nowadays, when the school education reform takes place and a new Ukrainian school is built, school library becomes an important structural part of secondary schools, and plays a significant role in the educational process and child development. V. O. Sukhomlynskyi, a famous Ukrainian teacher, considered a school library to be an important means of education which provides information support to child development. The scientist believed that a school library (any type of it such as a school library of childhood, adolescence, historical, technical ones and other types defined by V. O. Sukhomlynsky – L.B.) is a centre of spiritual life, a source of

spiritual wealth of a child, and authority of a school. It is a means of education and development (spiritual, moral, civil, patriotic, intellectual, aesthetic, and active) of pupils through various forms of work (Room for thinking, clubs, holidays, reading extra-curricular literature, etc.). The main idea of the scientist's pedagogy is that a library must unite school, family and a child around books. Vasyl Oleksandrovych proved that a library is a means of family education (a private library of a pupil, family library). He considered teacher's library to be an important source of his self-education, thought and creativity on the one hand and an effective means for educating pupils on the other hand. The teacher suggested the following methods and approaches to the school library acquisition: cooperation between teacher and librarian; providing library service to all pupils; compliance with an educational programme and school education content; selection of educational and popular science books; individual approach to pupils, etc. Vasyl Oleksandrovych's idea about school library as a carrier of generation sequence and eternal moral values is a predictive one.

Key words: school library, educational process, child development, V. O. Sukhomlynsky.